

کتاب شناسی حضرت فاطمه معصومه سلام الله علیها و تاریخ قم

ناصرالدین انصاری قمی

شهر مقدس قم یکی از بلاد پرفضیلت اسلامی است که دهها حدیث از پیشوایان بزرگ دینی، در شأن و منزلت آن وارد شده است. با ورود حضرت فاطمه معصومه، سلام الله علیها، و گروه بسیاری از آل ابی طالب و علویون، علیهم السلام، بدین شهر این خطه جلوه دیگری به خود گرفت و بر فضیلت و شرافت آن بیش از پیش افزوده گشت. گفتنی است که تعداد امامزادگان این شهر بیش از ۴۰۰ تن می باشند.

فضیلت و شرافت ساکنان قم، باعث شد که از زمانهای دور تاکنون - از سال ۳۰۰ تا ۱۴۱۸ هـ.ق - دهها کتاب پیرامون قم و حضرت فاطمه معصومه، سلام الله علیها، به رشته تحریر درآید.

اینک در مقالتهی که پیش روی خوانندگان گرامی قرار دارد به معرفی و توصیف این کتابها پرداخته ایم. پیش از ورود در اصل مقاله، یادآوری چند نکته ضروری است:

۱. نگارنده در این کاوش، ادعای فحص و جستجوی کامل را ندارد، اما نهایت سعی و کوشش خویش را در این امر مصروف داشته است.

۲. این مقاله شامل کتابهای مستقل در شرح احوال حضرت معصومه (ع) و تاریخ قم است، و از ذکر کتابهای ضمنی و مقالات اجتناب شده است.

۳. برخی از کتابها جزو منابع درجه دو و سه به شمار رفته و از ارزش علمی و استحکام و نوآوری برخوردار نیستند و تنها به دلیل فراگیر بودن مقاله، بدانها اشاره شده است.

۴. این نوشتار دربرگیرنده نام و توصیف کتابهای چاپی عربی، خطی عربی، چاپی فارسی، خطی فارسی و کتابهای اردو است.

۵. اسامی کتابها به ترتیب حروف الفبا فهرست شده و مشخصات هر عنوان شامل: نام کتاب، نویسنده و احیاناً مترجم و مصحح، محل نشر، نام ناشر، سال انتشار و قطع و تعداد صفحات - در حد امکان - آورده شده است.

۶. اگر مشخصات کتابهای خطی از منبعی نقل شده باشد، نام کتاب مأخذ در ذیل آن ذکر شده است در غیر این صورت از اطلاعات شخصی نگارنده است.

۷. در این مقاله بیش از ۱۰۰ کتاب پیرامون حضرت معصومه (ع) و شهر قم معرفی شده، که از آن میان حدود ۴۰ کتاب تنها به شرح زندگی حضرت معصومه، سلام الله علیها، پرداخته است.

امید است در گامی بلند تمام این کتابها در نمایشگاهی گردآوری شود و با همتی عالی تمام کتابهایی که پیرامون اهل بیت عصمت و طهارت، علیهم السلام، - اعم از چاپی و خطی - تاکنون پدید آمده است یکجا جمع گردد و کتابخانه ویژه اهل بیت تشکیل گردد. ان شاء الله.

کتابهای چاپی عربی (۵ کتاب)

۱. تنزیه القمیین من المطاعن

ابوالحسن بن محمد طاهر آل معتوق فتونی عاملی اصفهانی (متوفای ۱۱۳۸ هـ.ق)
چاپ قم، ۱۳۲۸ هـ.ق، ۴۹ ص.

مؤلف این کتاب را در پاسخ به سیدمرتضی علم الهدی (متوفای ۴۳۶ هـ.ق) - که محدثین قم را به اعتقاد به جبر و تشبیه متهم ساخته بود - نگاشته و در ماه صفر ۱۱۰۵ در نجف آن را به پایان برده است. و نیز در این کتاب از سرگذشت محدثین از اشعریون و دیگر ثقات این شهر یاد شده است.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۶۶-۶۸؛ الذریعة، ج ۴، ص ۴۵۷)

۲. زیارة کریمة اهل البيت

شیخ محسن آل عصفور بحرانی
چاپ قم، ۱۳۶۳ هـ.ش / ۱۴۰۵ هـ.ق، قطع وزیری،

۳. تاریخ قم

علی بن حسین بن محمد بن عامر بن عمران بن ابی عمر اشعری قمی، از مشایخ کلینی.

(الذریعة، ج ۳، ص ۲۷۹؛ ترجمه تاریخ قم، ص ۱۲؛ کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۰)

۴. ریاض المحدثین فی ترجمه الرواة و العلماء القمیین من الاولین و الآخیرین

شیخ محمد علی ارجستانی کچوئی نائینی (متوفای ۱۳۳۱ هـ ق)

این کتاب شرح حال بیش از ۶۵۰ تن از عالمان قم در طول قرون متمادی و در ۶۷۰ صفحه رحلی بوده و نسخه عکسی آن در کتابخانه آیت الله نجفی مرعشی موجود است.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۳۷)

۵. فضل قم و الکوفة

شیخ الطائفة سعد بن عبدالله بن ابی خلف اشعری قمی (متوفای ۲۹۹ یا ۳۰۱ هـ ق)

(الذریعة، ج ۱۶، ص ۲۷۲؛ جامع الرواة، ج ۱، ص ۳۵۵؛ تنقیح المقال، ج ۲، ص ۱۶؛ کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۹)

۶. فضائل قم

محدث قمی، حاج شیخ عباس (۱۲۹۴-۱۳۵۹ هـ ق) نسخه خطی آن در کتابخانه آقای حاج سید مهدی لاجوردی موجود است.

(آشنایی با چند نسخه خطی، ج ۱، ص ۱۰۵)

۷. فضائل بلدة قم

شیخ محمد علی انصاری قراچه داغی تبریزی (متوفای ۱۳۱۰ هـ ق)

(الذریعة، ج ۱۶، ص ۲۶۳؛ نقباء البشر، ج ۳، ص ۱۳۴۱)

نسخه خطی آن در کتابخانه مرحوم آیت الله مرعشی نجفی موجود است.

(فهرست کتابخانه مرعشی، ج ۱۳، ص ۷۳)

۸. کتاب قم

ابوعلی حسن بن محمد بن حسن شیبانی اشعری قمی تاریخ نگارش: ۳۷۹ هـ ق

این کتاب پر مطلب ترین، جامع ترین، برترین و ارزنده ترین کتاب پیرامون قم و در بیست باب بوده است. مؤلف آن را در زمان حکومت برادرش ابوالقاسم علی بن محمد بر قم، از جانب رکن الدوله دیلمی به سال ۳۵۲ هـ ق گرد آورد و سرانجام آن را به نام صاحب بن عباد تدوین کرد و در آن وقایع قم را تا پایان سال ۳۷۸ هـ ق نگاشت.

متأسفانه اصل عربی کتاب تا قرن نهم هجری بر جای

۲۷ ص.

این کتاب دربرگیرنده زندگی حضرت معصومه (ع)، فضیلت زیارت ایشان و زیارت نامه مفصلی است که مؤلف آن را انشاء کرده است.

۳. سیده عش آل محمد، صلی الله علیه و آله

سید ابوالحسن هاشم

قم، چاپخانه علمیه، ۱۴۱۶ هـ ق، قطع وزیری، ۱۵۰ ص.

در این کتاب از ولادت، تربیت، القاب، مهاجرت، وقایع ناگوار زندگی، پاداش بهشت در زیارت او، شفاعت آن حضرت، کرامات، اشعار عربی و زیارت نامه حضرت معصومه (ع) سخن رفته است.

۴. فاطمة بنت الامام موسی بن جعفر، علیها السلام

سید محمد باقر موحد ابطحی اصفهانی

قم، مؤسسه الامام المهدی، ۱۴۰۹ هـ ق، قطع وزیری، ۴۰ ص.

این کتاب مستدرکی بر جلد ۱۷ عوالم العلوم است و احادیث مربوط به فضیلت شهر قم، زندگی، فضائل و وفات حضرت معصومه (ع) در آن گرد آمده است.

۵. فاطمة بنت الامام موسی الکاظم

محمد هادی امینی نجفی

قم، چاپخانه سید الشهداء، ۱۴۰۵ هـ ق، قطع وزیری، ۱۶۰ ص.

در این کتاب از زندگی، ویژگیها، خواهران، کرامات، فضیلت زیارت و زیارت نامه حضرت، مصلی و مجاورین حضرت فاطمه معصومه (ع) سخن رفته است.

کتابهای عربی مخطوط (۹ کتاب)

۱. الاربعین فی فضائل قم و القمیین

شیخ حسین مفلس قمی - ارده شیره - (۱۳۰۵-۱۳۶۷ هـ ق)

تاریخ نگارش: ربیع الثانی ۱۳۵۲

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۷۵-۱۷۶)

۲. بوارق فی ذکر احادیث فضل قم

ابوالشرف سید محمد مهدی حسینی قمی، توحید

(متوفای پس از ۱۱۱۶ هـ ق)

نسخه خطی آن به ش ۲۸۶ در کتابخانه مدرسه عالی شهید مطهری (سپهسالار) و در ضمن مجموعه ش ۲۰۳۸ کتابخانه مدرسه فیضیه قم موجود است.

(فهرست کتابخانه سپهسالار، ج ۱، ص ۲۲۰؛ الذریعة، ج ۳، ص ۱۵۳؛ کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۶۴-۶۵)

چاپ فلورانس، ایتالیا، ۱۹۷۷ م.

این کتاب در سه مجلد تهیه شده است. نخستین آنها تاریخ حرم مطهر و آستانه مقدسه است. دومین جلد ترجمه همان مطالب به زبان انگلیسی، و سومین جلد برگیرنده عکسهای رنگی از حرم مطهر و آستانه حضرت معصومه است.

۷. بارگاه حضرت معصومه

گروه نویسندگان، شهرداری قم، قطع وزیری، ۷۳ ص.

در این کتاب تاریخچه حرم مطهر و زیارتگاههای قم با عکس و توضیح، بیان شده است.

۸. بارگاه فاطمه معصومه تجلیگاه فاطمه زهرا، سلام الله علیها،

سیدجعفر میرعظیمی

قم، کتابخانه عمومی حضرت ابوالفضل، ۱۳۷۶ هـ/۱۴۱۸ هـ ق
قطع وزیری، ۲۵۲ ص.

در این کتاب از زندگی حضرت معصومه، فضیلت شهر قم، تاریخچه حرم و آستانه مقدسه، ۴۰ حدیث در فضیلت قم و حضرت معصومه، زیارت حضرت از دیدگاه علما و مراجع تقلید، کرامات معصومیه و از اشعاری در مدح آن حضرت، سخن رفته است.

۹. بدر فروزان

حاج میرزا عباس فیض (متوفای ۱۳۹۲ هـ ق)
چاپ قم، ۱۳۶۴ هـ ق/۱۳۲۳ هـ ش، قطع وزیری، ۴۵۲ ص.

در این کتاب شرح حال امامزادگان قم و ری، و زندگی علمای قم گرد آمده است.

۱۰. بشارة المؤمنین در تاریخ قم و قمیین

شیخ قوام اسلامی جاسبی قمی
چاپ قم، ۱۳۹۴ هـ ق/۱۳۵۳ هـ ش، قطع وزیری، ۲۷۵ ص (به خط مؤلف).

در این کتاب چهل حدیث پیرامون زمین و مردم قم، پانزده کرامت از کرامات حضرت فاطمه معصوم، سلام الله علیها، مفاخر اهل قم، مختصری از بنا و تشیع در قم، شرح حال حدود ۶۰۰ تن از رجال دینی و علمی و سیاسی شهر قم ذکر شده است.

۱۱. تاریخ قم

ابوعلی حسن بن محمد بن حسن قمی شیبانی (متوفای پس از ۳۷۹ هـ ق)

ترجمه تاج الدین حسن بن علی بن حسن بن عبدالملک قمی (متوفای پیش از ۸۴۷ هـ ق)

مقدمه و پاورقی و فهارس، سیدجلال الدین تهرانی

(متوفای ۱۴۱۰ هـ ق)

چاپ دوم، تهران، انتشارات توس، ۱۳۶۲ هـ ش، قطع وزیری، ۳۴۷ ص.

این کتاب، ترجمه پنج باب نخستین اصل تألیف است و در آن از علت نام نهادن قم بدین اسم، ماجرای فتح قم در سال ۲۳ هـ ق، میدانها، پلها، مساجد قم، دیهها و مناطق داخل قم، مسجد جامع و منیریه قم، رودخانهها و آبهای قم، روایات مربوط به شرافت و فضل قم، خراج قم، احوال پیامبر و امامان و فرزندان ایشان، طالبیه ای که به قم آمدند و انساب ایشان، آن گروه از عرب که به قم آمدند، اخبار عرب اشعری و سبب اسلام آوردن ایشان، فضائل آنان و مفاخر ایشان در جاهلیت و اسلام، اشراف وجوه اشعریان در اسلام، قبایل و عشایر آنان و بعضی از واقعهها و ایام و اشعار ایشان بحث شده است.

این کتاب بهترین، مفیدترین و ارزندهترین کتاب در تاریخ قدیم قم است و اطلاعات گرانبهای آن در هیچ کتاب دیگری یافت نمی شود.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۳۹-۴۳)

۱۲. تاریخ قم= مختار البلاد

شیخ محمدحسین ناصرالشریعه قمی (۱۳۱۳-۱۳۸۰ هـ ق)

مقدمه و تصحیح و اضافات: علی دوانی

چاپ سوم، قم، انتشارات دارالفکر، ۱۳۵۰ هـ ش/۱۳۹۰ هـ ق، قطع رقی، ۳۲۲ ص.

این کتاب از بهترین نوشتارها پیرامون قم در زمانهای قدیم، نامهای قم، فضائل قم، محلات، رودخانهها، پلها، راهها، ورود اشعریون به قم، ورود حضرت معصومه (ع) به قم، امامزادگان قم، آستانه مقدسه و مقابر آن، مساجد و مدارس قم، محدثین و دانشمندان قدیم و جدید قم می باشد.

استاد علی دوانی رنج فراوان تصحیح و اضافات و استدراکات بسیار بر این کتاب را متحمل شده و در واقع آن را احیا کرده است.

۱۳. تاریخ تکایا و عزاداری قم

مهدی عباس

قم، ۱۳۷۱ هـ ش، قطع وزیری، ۳۷۴ ص.
در این کتاب پیرامون تاریخچه عزاداری، شبیه خوانی، تکایا و حسینیهها، شاعران مرثیه گوی قم بحث شده است.

۱۴. تاریخ دارالایمان قم

محمدتقی بیگ ارباب (متوفای ۱۳۱۱ هـ ق)

به اهتمام: سیدحسین مدرسی طباطبایی
قم، چاپخانه حکمت، ۱۳۵۳ هـ ش، قطع وزیری،

فضیبه و دارالشفا بوده؛ و در آغاز آن ۳۷ حدیث در فضیلت قم و مردمانش، هجرت اشعریین از کوفه به قم و سرآمدن این شهر به قم بیان شده است. نیز در این کتاب از برخی امامزادگان مدفون در روستاهای قم سخن رفته است.

۵. انوار المشعشعین فی اخبار قم و القمیین

شیخ محمدعلی ارجستانی کچوئی نائینی (متوفای ۱۳۳۱ هـ ق) تهران، کتابفروشی حاج احمد شیرازی، ۱۳۲۷ هـ ق، ج ۱، ۲۴۲ ص.

در این کتاب - که دوازده باب است - از این عناوین سخن می رود:

کلیات مربوط به قم، تاریخ و حالات عرب اشعری در قم، آبادانی قم، انهار و رودهای قم، مزارع قم، خراج قم، وزرای قمی، نام‌های قم در روایات مذهبی، روایات و احادیث مربوط به قم، چگونگی ساختمان مسجد جمکران، مزارات قم، تاریخ عمارت آوه و برخی فضائل مردم آن.

جلد دوم و سوم این کتاب هنوز به چاپ نرسیده است. عناوین جلد دوم آن (انوار المشعشعین فی ذکر ورود الطالبین الی القمیین) عبارت است از:

بعضی از احادیث شریفه در فضیلت و شرافت امامزادگان، سرگذشت هریک از امامان و فرزندان آنها و کسانی که از فرزندان و نوادگان ایشان به قم آمده‌اند در ۱۲ باب.

این کتاب در ۳۷۸ صفحه بوده و نسخه اصل آن در اختیار مرحوم آیت الله نجفی مرعشی بوده و عکس آن در کتابخانه معظم له موجود است.

در جلد سوم آن (ریاض المحدثین فی ترجمه الرواة و العلماء القمیین من الاولین و الآخیرین) شرح حال بیش از ۶۵۰ تن از علما و محدثین قم گرد آمده و در ۳۶۱ صفحه تدوین شده است. نسخه اصل آن نزد مرحوم آیت الله نجفی مرعشی بوده و عکس آن هم در کتابخانه معظم له موجود است.

این کتاب توسط مؤلف بزرگوار به عربی بازگشته و در ۶۷۰ صفحه رحلی نگاشته شده و نسخه اصل آن نیز نزد آیت الله العظمی مرعشی نجفی بوده است.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۳۲ - ۱۴۰) نام علما و محدثینی که در این اثر از آنها یاد شده، در کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۴۰ - ۱۵۹ ذکر شده است.

۶. بارگاه حضرت معصومه

بیژن سعادت

بوده و پس از آن هیچ گونه آگاهی درستی از آن نیست و با همه کوششهایی که در طول قرون و اعصار برای یافتن آن به عمل آمده، کوچکترین نتیجه‌ای گرفته نشده است. پنج باب نخست آن که سرشار از اطلاعات گرانبهای تاریخی است به وسیله حسن بن علی بن حسن بن عبدالملک قمی ترجمه گردیده و به چاپ رسیده و فهرست کامل بیست باب آن در ترجمه تاریخ قم (ص ۱۵ - ۱۹) آمده است. (بحار الانوار، ج ۲، ص ۴۲؛ خاتمه مستدرک الوسائل، ص ۳۶۹؛ الذریعه، ج ۳، ص ۲۷۷؛ کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۱ - ۳۷)

۹. المنتخب من تاریخ قم

سیدحسین براقی نجفی (متوفای ۱۳۳۸ هـ ق) این کتاب درباره علویون و امامزادگان قم است. رك: الذریعه، ج ۲۲، ص ۴۴۰.

کتابهای چاپی فارسی (۶۴ کتاب)

۱. آثار الحجة یا تاریخ و دائرة المعارف حوزه علمیه قم

محمد شریف رازی قم، کتابفروشی برقی، ۱۳۳۲ هـ ش، قطع وزیری، ج ۲، ۲۳۵ + ۳۹۶ ص.

در این کتاب درباره سابقه حوزه علمیه، حوادث حوزه، ورود شخصیت‌های بزرگ به حوزه، تأسیس حوزه، علمای حوزه قم و فارغ التحصیلان حوزه علمیه قم سخن رفته است.

۲. آینه دانشوران

سیدعلیرضا ریحان یزدی (متوفی ۱۴۰۸ هـ ق) مقدمه و پاورقی: ناصر باقری بیدهندی قم، کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۳۷۲ هـ ش / ۱۴۱۴ هـ ق، قطع وزیری، ۸۵۰ ص.

در این کتاب تاریخ حوزه علمیه قم گرد آمده است.

۳. آینه عصمت

محمود شاهرخی و مشفق کاشانی قم، انتشارات اسوه، ۱۳۷۶ هـ ش، قطع وزیری، ۳۰۰ ص.

۴. انجم فروزان

عباس بن محمد بن علی اکبر بن محمد بن علی اکبر فیض قمی (متوفای ۱۳۹۲ هـ ق) قم، ۱۳۲۲ هـ ش، قطع وزیری، ۲۲۷ ص.

این اثر یکی از بهترین کتابها پیرامون تاریخ حضرت معصومه، سلام الله علیها، امامزادگان مدفون در قم، بناها و ساختمانهای آستانه مقدسه، مقابر آستانه، مدرسه

نورالدین علی منعل قمی (متوفای پس از ۹۷۸ هـ ق)

به کوشش: سیدحسین مدرسی طباطبایی

قم، چاپخانه حکمت، ۱۳۵۳ هـ ش / ۱۳۹۴ هـ ق، قطع وزیری، ۱۰۱ ص.

در این کتاب شرح احوال ۱۱۲ تن از راویان و دانشمندان قمی در قرنهای اولیه، گرد آمده است.

۲۲. تربت پاکان

سیدحسین مدرسی طباطبایی

چاپ قم، ۱۳۵۵ هـ ش / ۱۳۹۶ هـ ق، قطع وزیری، ج ۲، ۱۲۲۸ ص.

در این کتاب تاریخ آستانه مقدسه، ساختمانهای آن، اسناد و مدارک، وقف نامه ها و فرمانها، مساجد، مقابر، مزارات و مدارس قم گرد آمده است.

۲۳. چهل حدیث: قم و حضرت معصومه (س)

محمود شریفی

چاپ دوم، قم، نشر معروف، ۱۳۷۴ هـ ش، قطع جیبی، ۹۵ ص.

۲۴. حضرت معصومه، فاطمه دوم

محمد محمدی اشتهاردی

قم، انتشارات علامه، ۱۳۷۵ هـ ش، قطع رقعی، ۲۴۷ ص.

در این کتاب از زندگانی حضرت معصومه (ع)، امامزادگان، مساجد، مدارس، کتابخانه ها، حوزه علمیة قم و مسجد مقدس جمکران سخن رفته است.

۲۵. حضرت معصومه و شهر قم

محمد اصغری نژاد

قطع رقعی، ۱۳۴ ص.

در این کتاب از روایات فضیلت قم، علت هجرت حضرت معصومه (ع) به قم، فضیلت زیارت آن حضرت، زیارت نامه، تاریخ تحولات حرم مطهر و مدفونین در جوار حضرت، سخن رفته است.

این کتاب آماده چاپ است.

۲۶. حضرت معصومه و شهر قم

محمد حکیمی

چاپ دوم، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۹ هـ ش، قطع پالتویی، ۱۳۵ ص.

این کتاب پیرامون شرح زندگی حضرت معصومه، حوزه علمیة قم، قم و مسجد جمکران می باشد.

۲۷. دخت آفتاب

احمد لقمانی

این کتاب آماده چاپ است.

۲۸. در حریم حضرت معصومه، علیهاالسلام

علی اکبر مهدی پور

این یکی از بهترین کتابهایی است که پیرامون شهر مقدس قم نگاشته شده است. عناوین آن عبارتند از: سر نامیدن قم، حدود و طالع قم، بنای شهر، آمدن اعراب اشعری، مفاخر اشعریون، بناهای عرب اشعری، اعیان و اشراف و علما و سادات قم، اماکن مشرفه، انهار و باغات و مساجد و مدارس، قنات، یخچالها و آسیابها، ایلات و مراتع و بلوکات و کوهها و معادن قم.

۱۵. تاریخ مذهبی قم

علی اصغر فقیهی

چاپ قم، ۱۳۵۰ هـ ش / ۱۳۹۱ هـ ق، قطع وزیری، ۳۹۶ ص.

نیمی از کتاب تحقیق در مصادر و متون و نیم دیگر آگاهیهای منحصر و ناگفته از آداب و رسوم و عادات مذهبی مردم قم است. در این کتاب از تاریخ قم، احادیث قم، تاریخ تشیع اهل قم، نقابت، تأسیس مدارس، مساجد، تولیت آستانه، مراسم عزاداری و شبیه خوانی قم سخن رفته است.

۱۶. تاریخ مشاهد و قبور واقعه در بلده قم

افضل الملک میرزا غلامحسین خان ادیب زندگی شیرازی (۱۲۷۹ - ۱۳۴۸ هـ ق)

چاپ تهران، قطع وزیری، ۷۲ ص.

۱۷. تاریخ ورزش باستانی و کشتی پهلوانی قم

مهدی عباسی

چاپ قم، ۱۳۶۷ هـ ش، قطع وزیری، ۱۹۲ ص.

۱۸. تاریخچه روزنامه نگاری در قم

احمد رحیمی (متوفای ۱۴۱۶ هـ ق)

چاپ قم، ۱۳۴۸ هـ ش، قطع رقعی، ۱۰۳ ص.

در این کتاب تمامی روزنامه ها، فصل نامه ها و ماه نامه های قم تا سال ۱۳۳۷ هـ ش معرفی شده است.

۱۹. تاریخچه قم و حضرت معصومه

محمد محمدی اشتهاردی

چاپ قم، قطع جیبی، ۹۶ ص.

در این کتاب کوچک پیرامون فضیلت زیارت، زندگی حضرت معصومه، حوزه علمیة قم و مسجد جمکران بحث شده است.

۲۰. تذکره سخنوران قم

محمد علی مجاهدی (پروانه)

قم، انتشارات هجرت، ۱۳۷۰ هـ ش، قطع وزیری، ۳۸۸ ص.

این کتاب پیرامون شرح حال ۱۱۰ تن از شعرای گذشته قم، دوران صفویه و قاجاریه، می باشد.

۲۱. تذکره مشایخ قم

تهران، چاپخانه مهر ایران، ۱۳۳۵ هـ.ش، قطع
رقعی، ۱۶۶ ص.

در این کتاب از وضع تاریخی قم در پیش از اسلام،
وجه تسمیه قم، قم در قرن اول هجری، ورود اشعریون به
قم، آبادانی شهر قم و وضع اجتماعی اشعریون، موقعیت
شهر قم و مردان نامی قم بحث شده است.

۳۵. زندگانی حضرت معصومه، سلام الله علیها

سیدمهدی صفحی

قم، انتشارات صحفی، ۱۳۹۰ هـ.ق، قطع رقی،
۱۳۲ ص.

این کتاب شامل فضایل و مناقب حضرت، کرامات،
اشعار، امامزادگان، مساجد و مدارس علمیه قم است.
این کتاب به عربی ترجمه شده و در بیروت نیز به چاپ
رسیده است.

۳۶. زندگانی حضرت معصومه، سلام الله علیها

محمد شیرین کلام

چاپ قم.

۳۷. زندگانی حضرت معصومه، سلام الله علیها

شیخ مهدی منصوری (متوفای ۱۴۰۶ هـ.ق)

تقریظ: آیت الله نجفی مرعشی (متوفای ۱۴۱۱ هـ.ق)

چاپ قم، ۱۳۸۰ هـ.ق (و پس از آن)، قطع جیبی،
۶۰ ص.

۳۸. زندگی و کرامات حضرت معصومه، سلام الله

علیها

احمد بانپور

مشهد، نشر الف، ۱۳۷۴ هـ.ش، قطع رقی،
۱۱۲ ص.

در این کتاب از شهر قم و فضیلت آن، زندگی حضرت
معصومه (ع) از تولد تا وفات، اشعاری در مدح حضرت،
احادیث و کرامات آن حضرت و آستانه مقدسه سخن رفته
است.

۳۹. فروغی از کوثر، حضرت فاطمه معصومه

الیاس محمدبیگی

قم، امور فرهنگی آستانه مقدسه، ۱۳۷۵ هـ.ش، قطع
رقعی، ۱۴۰ ص.

۴۰. قم

علی معصومی

تهران، انتشارات پیام آزادی، ۱۳۷۴ هـ.ش، قطع
وزیری، ۹۱ ص (مصور - ویژه نوجوانان)

در این کتاب تاریخ قم، ورود اشعریون به قم، ورود
حضرت معصومه (ع)، قدمت قم، نام و فضایل آن به همراه
وقایع تاریخی این شهر به صورت داستان ذکر شده است.

۴۱. قم از نظر اجتماعی - اقتصادی

قم، انتشارات حاذق، ۱۴۱۵ هـ.ق / ۱۳۷۳ هـ.ش،
قطع جیبی، ۶۳ ص.

در این رساله از زندگی، شخصیت، فضیلت زیارت و
زیارت نامه حضرت معصومه سخن رفته است و
خلاصه ای از کتاب کریمه اهل بیت می باشد.

۲۹. دیدنیهای قم

حسین آوردی

قم، نشر برگزیده، ۱۳۷۲ هـ.ش، قطع پالتویی،
۴۹ ص.

در این کتاب کوچک از تاریخچه قم، حضرت
معصومه (ع)، امامزادگان، مساجد، مدارس، مقابر،
مسجد جمکران و اماکن عمومی قم بحث شده است.

۳۰. راهنمای قم

سیدعلی اکبر برقی قمی (۱۳۱۷ - ۱۴۰۶ هـ.ق) [به
گفته کتاب انجمن فروزان، ص ۸]

مقدمه: غلامرضا رشید یاسمی

تهران، چاپخانه مجلس، ۱۳۱۷ هـ.ش / ۱۳۵۵ هـ.ق،
قطع رقی، ۱۷۲ ص + ۶۴ صفحه عکس.

این کتاب از بهترین آثار درباره قم است. در این کتاب
پیرامون تاریخ قم، توصیف حرم مطهر و بناهای وابسته،
نفایس آستانه، تأسیسات جدید و قدیم حرم مطهر و مقابر
اطراف آستانه بحث شده است.

۳۱. راهنمای قم

حسین قاسمی نژاد

چاپ قم، ۱۳۵۴ هـ.ش، قطع رقی، ۲۱۶ ص.

در این کتاب از زیارتگاهها، مساجد، علما و فقها،
آثار تاریخی، اماکن عمومی و تاریخچه قم سخن رفته
است.

۳۲. راهنمای جغرافیای تاریخی قم

سیدحسین مدرسی طباطبایی

چاپ قم، ۱۳۹۶ هـ.ق / ۱۳۵۵ هـ.ش، قطع وزیری،
۳۳۵ ص.

این کتاب شامل تعدادی از متون و اسناد تاریخی
پیرامون قم است.

۳۳. راهنمای سیاحتی و زیارتی شهر قم

بدون نویسنده

قم، اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۱ هـ.ش، قطع
پالتویی، ۲۴ ص.

شامل بحثی کوتاه درباره حضرت معصومه (ع)،
امامزادگان، مدارس، مساجد و مقابر و نیازمندیهای قم
می باشد.

۳۴. رجال قم و بحثی در تاریخ آن

سیدمحمد مقدس زاده

سیدحسین ابن الرضا برقمی

چاپ قم، ۱۳۶۵ هـ ش، قطع وزیری، ۶۱۶ ص.

شامل مباحث زمین شناسی، چینه شناسی، جمعیت، آموزش، مهاجرت، فعالیتهای اقتصادی، امکانات زیربنایی، اشتغال، مذهب و زبان مردم قم است.

۴۲. قم پایگاه قیام

عبدالحمید وفایی

تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۳ هـ ش، قطع

رقعی، ۱۷۱ ص.

۴۳. قم در قرن نهم هجری

سیدحسین مدرسی طباطبایی

چاپ قم، ۱۳۵۰ هـ ش، قطع وزیری، ۳۷۲ ص.

در این کتاب از ویژگیهای جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی، حوادث، مذهب، والیان و خاندانهای علمی قم در این قرن بحث شده است.

۴۴. قم را بشناسید

گروه نویسندگان

قم، اداره فرهنگ، ۱۳۲۸ هـ ش، قطع وزیری،

۱۳۶ ص.

در این کتاب از کشاورزی قم (محمدحسین وفایی)،

تاریخچه قم (علی اصغر فقیهی)، معرفت الارض شهرستان قم (علی اکبر شهابلو) و جغرافیای شهرستان قم (حسین کریمان) سخن رفته است.

۴۵. قم نامه

سیدحسین مدرسی طباطبایی

چاپ قم، ۱۳۶۴ هـ ش، قطع وزیری، ۴۱۳ ص.

این کتاب مجموعه چند رساله پیرامون قم است، مانند: کتابچه اعداد نفوس اهالی دارالایمان قم، کتابچه طوائف و ایلات دارالایمان قم، کتابچه تفصیل حالات و املاک و بلوکات دارالایمان قم.

۴۶. قم و روحانیت

عباس فیض قمی (متوفای ۱۳۹۲ هـ ق)

چاپ قم، ۱۳۱۷ هـ ش، قطع رقعی، ۲۹۱ ص.

در این کتاب بحثی تاریخی پیرامون قم و گزارش ماجرای تأسیس حوزه علمیه قم در سال ۱۳۴۰ هـ ق ذکر شده است.

۴۷. کتاب شناسی آثار مربوط به قم

سیدحسین مدرسی طباطبایی

قم، چاپخانه حکمت، ۱۳۵۳ هـ ش، قطع وزیری،

۲۴۳ ص.

در این کتاب، خصوصیات دقیق ۳۹ کتاب عربی و فارسی، چاپی و خطی درباره قم نمایانده شده است.

۴۸. کتاب شناسی منابع و مآخذ تاریخ قم

ناصر باقری بیدهندی

قطع رقعی، ۱۱۳ ص.

این کتاب آماده چاپ است.

۴۹. کتابهای حرم مطهر حضرت معصومه،

علیها السلام، و خطیره های اطراف آن

منوچهر ستوده

قم، کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۳۷۵ هـ ش /

۱۴۱۷ هـ ق، قطع وزیری بزرگ، ۱۸۸ ص.

۵۰. کریمه اهل بیت، علیهم السلام

علی اکبر مهدی پور

قم، مؤسسه نشر و مطبوعات حاذق، ۱۳۷۴ هـ ش،

قطع رقعی، ۵۳۶ ص.

این کتاب کاملترین و گسترده ترین کتاب پیرامون حضرت معصومه (ع) است. در این کتاب از دارالایمان قم، شخصیت حضرت معصومه (ع)، نامها و لقبها، احادیث حضرت، نسب و تاریخ تولد و وفات، احادیث فضیلت زیارت حضرت معصومه (ع)، زیارت و آداب آن، هجرت به سوی ایران و قم، تاریخچه حرم، کرامتهای حضرت معصومه (ع) (که مفصلترین بخش کتاب است)، سیمای تابناک حضرت در ادب پارسی، چهل حدیث پیرامون قم، مسجد جمکران و تاریخ و آداب آن، کتاب شناسی قم و حضرت معصومه (ع) و مطالب دیگر سخن رفته است.

۵۱. گللهای زهرایی

سروده احمد عزیزی

تهران، انتشارات مشایخ، ۱۳۷۵ هـ ش.

در این کتاب ده قصیده پیرامون حضرت معصومه و دو شعر درباره مسجد جمکران سروده شده است.

۵۲. گنجینه آثار قم

عباس فیض (متوفای ۱۳۹۲ هـ ق)

قم، چاپخانه مهر استوار، ۱۳۴۹ هـ ش، قطع

وزیری، ج ۲، ۷۱۸ + ۸۰۰ ص.

در جلد اول این کتاب نفیس و ارزنده پیرامون تاریخ پیدایش قم، وجه تسمیه آن، شرافت زمین قم، احادیث درباره قم، موقعیت جغرافیایی و صنعتی و امور علمی و مدارس و کتابخانه ها، نقل اقوال مؤلفان و مورخان درباره قم، هجرت اشعریون به قم، علل توطن اشعریون در قم، تحولات تاریخی قم، فتح قم، رجال علمی و سیاسی قم، وزرا و وکلای قم، زندگی حضرت معصومه (ع)، آستانه مقدسه و ساختمانهای تابعه، مدرسه فیضیه و دارالشفای بحث شده است. در جلد دوم این کتاب از امامزادگان قم و اطراف آن به طور مفصل سخن رفته است. هر دو جلد کتاب آکنده از تصاویر زیبا و جذاب است.

جواد محدثی

قم، نشر معروف، ۱۳۷۴ هـ.ش، به قطع پالتویی، ۳۶ ص.

در این رساله زندگی و زیارت حضرت معصومه، سلام الله علیها، نگاشته شده است.

۶۱. **ودیعه آل محمد، فاطمه معصومه**

محمدصادق انصاری زنجانی

چاپ قم، ۱۴۱۳ هـ.ق، قطع وزیری، ۳۲ ص.

در برگزیده زندگی، معجزات، مناقب حضرت معصومه (ع)، تاریخچه حرم مطهر و امامزادگان قم به صورت مختصر و گذراست.

۶۲. **وسيلة المعصومة**

میرسید ابوطالب بیوک آقا واعظ تبریزی

چاپ تبریز، ۱۳۷۱ هـ.ق، قطع جیبی، ۱۰۶ ص.

شرح حال حضرت معصومه است.

۶۳. **یادگار قم در احوال شعرای قم**

حسن شمس گیلانی

چاپ تهران، ۱۳۲۷ هـ.ش، ۲۰ ص.

زندگی و نمونه شعر ۴۸ تن از شعرای قمی است.

۶۴. **قم در گذرگاه تاریخ**

علی اصغر پيله وریان

قم، انتشارات حضور، ۱۳۷۵ هـ.ش، قطع رقعی، ۳۲ ص.

کتابهای خطی فارسی (۲۶ کتاب)

۱. **احوال و مفاخر و مناقب شهر قم (رساله در تاریخ**

قم)

میرشرف الدین حسین حسینی قمی - میرمنشی -

(۹۱۴-۹۹۰ هـ.ق)

(الذریعة، ج ۳، ص ۲۷۸-۲۷۹ و ج ۸، ص ۲۴۸-۲۴۹؛

کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۵۱-۵۲)

۲. **احوال و اشعار شعرای قم (رساله)**

میرزا علی اکبر فیض قمی (۱۲۴۵-۱۳۱۲ هـ.ق)

نسخه خطی آن در ضمن مجموعه ش ۱۴۶ کتابخانه

آیت الله مرعشی نجفی موجود است. وی در این رساله نام

و آثار هفتاد شاعر را ذکر کرده است.

(فهرست کتابخانه مرعشی، ج ۱، ص ۱۶۵؛

کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۹۰)

۳. **احوال دارالمؤمنین قم**

صفی الدین محمد بن محمد هاشم حسینی موسوی

رضوی قمی

تاریخ نگارش: ۱۰۷۹ هـ.ق

۵۳. **گنجینه دانشمندان - ج ۱**

محمد شریف رازی

تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۵۲ هـ.ش، قطع

وزیری، ۳۶۹ ص.

در این کتاب از تاریخ اجمالی قم و حضرت معصومه (س) و مدارس و محدثین و علمای نامی قم و شرح تأسیس حوزه علمیه و ورود آیت الله بروجردی و خدمات ایشان، سخن رفته است. در مجلدات دیگر کتاب (۸ جلد) از دیگر علما، مدرّسین، وعّاظ، شعرا، نویسندگان، مؤسسات علمی، تألیفات و تربیت شدگان حوزه علمیه قم بحث شده است.

۵۴. **گنجینه دانشوران**

احمد رحیمی (متوفای ۱۴۱۶ هـ.ق)

چاپ قم، ۱۳۳۹ هـ.ش، قطع وزیری، ۲۲۱ ص.

این کتاب از حوزه علمیه قم و علما و مدرّسین آن، فقها و روای و محدثین قم، وزرا و وکلای قمی، و موقعیت شهر قم در قدیم و جدید سخن گفته است.

۵۵. **لمعات عشق**

سروده حیدر تهرانی (معجزه)

چاپ قم، ۱۳۶۹ هـ.ش، قطع خشتی، ۱۳۱ ص.

در این کتاب دهها مدیحه و قصیده پیرامون عظمت حضرت معصومه (ع) آمده است.

۵۶. **مسند فاطمه معصومه، سلام الله علیها**

سیدعلیرضا سیدکباری

قم، انتشارات زائر، ۱۳۷۵ هـ.ش، قطع رقعی، ۱۰۸ ص.

۵۷. **معصومه قم**

سیدتقی طباطبایی قمی

قم، انتشارات مفید، ۱۳۶۵ هـ.ش، قطع جیبی، ۴۸ ص.

در این کتاب احادیثی در فضیلت قم و حضرت معصومه، سلام الله علیها، گرد آمده است.

۵۸. **نشریه حرم**

دفتر آستانه

قم، آستانه مقدسه، ۱۳۴۷ هـ.ش، قطع وزیری، ۴۸ ص.

در این نشریه تاریخچه حرم مطهر و آستانه مقدسه همراه با عکس و تفصیلات، معرفی شده است.

۵۹. **نگاهی به زندگانی حضرت معصومه، سلام الله**

علیها

غلامرضا حیدری ابهری

نقاشی: محمدعلی کشاورز

۶۰. **نگین قم**

در این کتاب پیرامون وجه نامگذاری قم، چهل حدیث در فضیلت قم و اهل قم با ترجمه و شرح مبسوط، هجرت اشعریان به قم، علما و مشایخ قم، سادات فاطمی در قم و مطالب دیگر بحث شده است.

مرحوم استاد محیط طباطبایی مقاله ای درباره این کتاب در ۲۰۰ برگ - در ش ۷ سال دوم مجله گوهر نوشته اند.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۵۶-۵۹)

۴. تاریخ قم

میرزا علی اکبر بن محمد فیض (۱۲۴۵-۱۳۱۲ هـ ق)

این کتاب برترین و سودمندترین کتابی است که در زمان ناصرالدین شاه قاجار برای قم نوشته شده و نسخه اصل آن نزد آقای حاج سید محمود مرعشی نجفی است.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۰۴-۱۱۴)

۵. تحفة الفاطمیه الموسویة فی ذکر اخبار بلده قم

شیخ محمد علی ارجستانی کچوئی قمی (متوفای

۱۳۳۱ هـ ق)

این کتاب در پانزده باب و دربرگیرنده تمام مطالب مربوط به قم می باشد. برخی از موضوعات این کتاب عبارت است از: بعضی از احادیث شریفه و حکایات لطیفه در باب قم، علت نامگذاری آن به قم، انساب اشعریین، ذکر ورود اشعریان به قم و علت آن، باروها، پلها، راهها، مساجد و میدان های قم، مساجد و مدارس قدیم و جدید قم، جغرافیای قم، وزرای قمی، وجوه اشراف اشعریان، امرا و حکام قم، شرافت ذاتی خاک قم و ماجرای مسجد جمکران.

تاریخ نگارش: ۱۳۲۸ هـ ق

نسخه خطی و اصل آن نزد آقای حاج سید محمود مرعشی نجفی است.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۶۰-۱۷۰)

۶. تحفة القامیین فی احوال قم و القمیین

شیخ حسین مفلس قمی - ارده شیره - (۱۳۰۵-

۱۳۶۷ هـ ق)

تاریخ نگارش: ۱۳۵۱ هـ ق

این کتاب در دو مجلد بزرگ بوده و نسخه اصل آن نزد مرحوم آیت الله نجفی مرعشی بوده و عکس آن در کتابخانه معظم له موجود است. برخی از عناوین آن عبارتند از: زمین قم و آمدن اشعریون به قم، احادیث و روایات و حکایات و نامهای قم، حرکت کردن حضرت فاطمه معصومه (ع) از مدینه به طرف قم و وفات او و ذکر محراب عبادت و ثواب زیارت و بعضی از کرامات ایشان، امامزادگان، علما، محدثین و سلاطین و بزرگانی که در آستانه مدفونند، امامزادگان قم، روات و محدثین و علما و مستکلمین و وزرا و شعرای قم، مدارس و مساجد و

رودخانه ها و تیمچه ها و پل های قم و روستاهای قم.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۷۶-۱۸۹)

۷. تذکره شعرای معاصرین دارالایمان قم

میرزا علی اکبر فیض قمی (۱۲۴۵-۱۳۱۲ هـ ق)، پدر

آیت الله حاج میرزا محمد فیض

تاریخ نگارش: ۱۲۷۷ هـ ق

نسخه اصل آن در ۲۱۸ برگ به ش ۱۴۵ در کتابخانه

آیت الله مرعشی موجود است. نویسنده در این کتاب

شرح حال و آثار ۴۷ تن از شاعران قم را باز نمایانده است.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۹۸-۱۰۴)

۸. تذکره مقابر آستانه مقدسه قم

شیخ محمد شریف رازی

۹. تفصیل و حالات دارالایمان قم

افضل الملک میرزا غلامحسین خان ادیب زندی

شیرازی - المعی - (۱۲۷۹-۱۳۴۸ هـ ق)

نسخه خطی این کتاب به ش ۵۵۱۴ در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است. عناوین آن عبارتند از:

کلیاتی در تاریخ قم، نفوس، آب و هوا، اصول و قواعد تقسیم آب رودخانه، مزارع، باغات، مزارات و مساجد و مدارس، مستغلات، ایلات، روستاها، کوهها و معادن، خالصه جات و قنوات و بلوکات.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۲۴-۱۲۵؛

فهرست نسخه های خطی فارسی، ج ۶، ص ۴۳۷۲)

۱۰. تفصیل وقایع قحطی سال ۱۲۸۸ قم

میرزا علی اکبر فیض (۱۲۴۵-۱۳۱۲ هـ ق)

نسخه اصل این کتاب در اختیار آقای حاج آقا محمود مرعشی نجفی است.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۹۷)

۱۱. دانشمندان قم

سید مهدی حسین لاجوردی قمی

رک: گنجینه دانشمندان، ج ۲، ص ۲۴۰.

۱۲. سفرنامه قم

افضل الملک میرزا غلامحسین خان ادیب زندی

شیرازی (۱۲۷۹-۱۳۴۸ هـ ق)

تاریخ نگارش: ۱۳۰۴-۱۳۰۵ هـ ق

نسخه خطی آن به ش ۸۱۸۲ در کتابخانه مجلس

شورای اسلامی در ۴۷۴ ص موجود است. در آن از آستانه مقدسه، وصف قم، وضع مردم قم از نظر اجتماعی و اقتصادی، محلات، مزارات، تاریخ و سوابق، رودخانه، علما و ادبا و بزرگان، ایلات، حکام، باغات و مزارع قم سخن می رود.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۲۵-۱۲۸؛

میرزا محمدعلی معلم حبیب آبادی اصفهانی (۱۳۰۸-۱۳۹۶ هـ.ق)

رك: مكارم الآثار، ج ۵، ص ۱۳.

۲۰. قانون قم

میرزا علی اکبر فیض (۱۲۴۵-۱۳۱۲ هـ.ق)

این رساله در شرح قوانین مندرسه اهل قم و از گفتار میرزا اسحاق مدرس می باشد.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۹۷-۹۸)

۲۱. کرامات معصومه

علی اکبر مهدی پور

۲۲. کرامات حضرت معصومه

تدوین: واحد فرهنگی آستانه مقدسه حضرت معصومه، سلام الله علیها

۲۳. کرامات حضرت معصومه، سلام الله علیها

حاج شیخ قوام اسلامی جاسبی قمی

۲۴. مجموعه اشعار پیرامون حضرت فاطمه

معصومه، علیها السلام

عبدالرضا شالچی

۲۵. مقابر قم

عبدالحسین جواهری

در این کتاب به شرح حال مدفونین در آستانه مقدسه، قبرستان شیخان، قبرستان باغ بهشت، قبرستان بقیع و خیابانهای قم می پردازد.

۲۶. وفيات علماء و معارف قم

در این کتاب شرح زندگی اجمالی ۷۲ تن از علمای قم گرد آمده است.

(آشنایی با چند نسخه خطی، ج ۱، ص ۱۸۶)

کتابهای اردو

۱. حضرت معصومه اورشهر مقدس قم

نثار احمد زینپوری

قم، انتشارات انصاریان، ۱۴۱۶ هـ.ق

قطع رقیعی، ۱۲۸ ص.

در این کتاب از شرح زندگی حضرت معصومه، امامزادگان، مساجد، مدارس و نقاط دیدنی قم سخن رفته است.

۲. حیات حضرت معصومه قم و مختصر تاریخ قم

سیدحیدر مهدی

چاپ حیدرآباد، مکتبه طوسی، قطع رقیعی، ۹۶ ص.

فهرست کتابخانه مجلس، ج ۲، ص ۴۴۳)

۱۳. سفرنامه قم

ناصرالدین شاه قاجار (۱۲۴۷-۱۳۱۳ هـ.ق)

نسخه خطی آن به ش ۱۰۴۲۹ در کتابخانه آستان قدس رضوی موجود است.

۱۴. شرافت ارض قم، رساله در (بخشی از کتاب

ریاض الرضا یا باب رضوان در تاریخ سلطان خراسان)

میرزا محمدبن علی اکبر خوانساری (متوفای

۱۲۷۸ هـ.ق)، پدر میرزا علی اکبر فیض

این رساله درباره شرافت زمین قم و اهل آن، احوال حضرت فاطمه معصومه (ع) و بیان آمدنش به قم و وفات او، ثواب زیارت آن حضرت، امامزادگان قم، علما و محدثین قم بحث کرده است.

نسخه خطی آن نزد آقای حاج سید محمود مرعشی نجفی است.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۷۰-۷۲)

نیز نسخه ای از آن در کتابخانه آیت الله مرعشی به ش ۶۷۹۰- که احتمالاً همان نسخه فوق است- موجود می باشد.

(فهرست کتابخانه مرعشی، ج ۱۷، ص ۳۲۷-۳۲۹)

۱۵. شرح حال حضرت فاطمه معصومه، سلام الله

علیها

شیخ حسین مفلس قمی -ارده شیره- (۱۳۰۵-

۱۳۶۷ هـ.ق)

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۷۴)

۱۶. شرح حال منظوم حضرت فاطمه معصومه،

سلام الله علیها

عباسخان افشار، متخلص به پریشان

نسخه تایپ شده آن در ۲۳ صفحه، در روز اربعین

۱۳۷۶ هـ.ق به کتابخانه آستانه مقدسه قم اهدا شده است.

(کریمه اهل بیت، ص ۵۰۳)

۱۷. فضائل قم

کر معلی خان بن حاج محمدرضا بیک حاجی حسینی

(۱۲۶۲- پس از ۱۳۱۰ هـ.ق)

این رساله مشتمل بر احادیث فضیلت قم و اهل آنجا و شرافت آن سرزمین است.

(کتاب شناسی آثار مربوط به قم، ص ۱۱۸)

۱۸. فضائل و حالات قم و سرگذشت موسی

میرقع...

شیخ محمد سلطان المتکلمین واعظ کجوری تهرانی

(۱۲۷۱-۱۳۵۳ هـ.ق)

(الذریعه، ج ۴، ص ۱۶۶-۱۶۷)

۱۹. فهرست اسماء راویان اشعریین قم

